

2027-mut Aningaasanut inatsisissamut siunnersuut (Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq)

Saqqummiussissut

Siullermeerinninneq

Naalakkersuisut sinnerlugit matumuuna 2027-mut Aningaasanut inatsisissamut siunnersuut saqqummiuppara.

Ukiumut aningaasanut siunnersuut qulequtaqarpoq “Innuttaasut qanillugit inuiaqatigiinni patajaassuseq”. Tassani pineqarpoq ulluinnarni toqqissisimanissaq. Tassani pineqarput ilinniagaqarneq suliffissaqarnerlu. Aamma inuiaqatigiinnut tunngavoq, silarsuarmi avatangiisitsinni nalorninartorsiorteruleriartortillugu akiuussinnaasunut.

Tunngavik patajaatsoq

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera siuariartorpoq. Aalisarnej qaffasissunik akinik pissarsiviusarpoq, sumiiffinnilu amerlanerpaani suliffissaqartitsineq qaffasilluni. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaata nutaap siusinnerusukkut naatsorsuutigineqartumit pitsaanerusumik aningaasaqarnikkut inissisimaneq takutippaa. Tamanna tusarliussatsialaavoq.

Siunnersuisoqatigiit naliliipput innuttaasut ataatsimut pisisinnaassusaat 2025-mi 6 procentit missaannik qaffariarsimasoq. 2026-milu suli 5 procentit missaannik qaffariaqqissasoq naatsorsuutigineqartoq. Tamanna ilaatigut nassuiarneqarsinnaavoq aalisakkat qaleruallillu akii nunani allani nioqqutissat pisiarisartakkatta akiinut sanilliullugit annertunerusumik qaffassimanerat. Tassa nunanut allanut tuniniaanitsinnut amerlanerusunik pissarsisarpugut, aningaasallu atorlugit amerlanerusunik pisiaqarsinnaalerluta.

Tamanna isumaqanngilaq ilaqutariit tamarmik assinganik amerlanerusunik aningaasaateqalersimasut. Kisianni inuiaqatigiinni aningaasaqarnermik nukittorsaataavoq. Aalisakkat akiisa pitsaasut aamma Nunatta Karsianut isertitat akileraarutinit akitsuutinillu amerlanerulernissaat naatsorsuutigineqarsinnaalersippaat.

Aalisakkat akiisa pitsaasut ilaatigut nunani tamalaani pissutsit pissutigalugit nassuiarneqarsinnaapput. Ruslandip Ukrainemut saassussinerata kingorna kinguneritinneqartut niuerfinni arlalinni aalisakkanik russinit tunisassianik niuerneq killilersulersimavaat. Niuerfinni pingaarnerni russinit saarullinnik akitsuuteqartitsinerit qaffasissut atuutilersinneqarsinapput.

Peqatigisaanik Barentsip Imartaani saarullinnik pisassiissutit ikilisimapput. Pissutsit taamaattut ataatsimoorlutik saarullinnut akigititat qaffasinnerannut annertuumik sunniuteqarput. Kisianni niuernermit atugassarititaasut akillu allanngoqqikkumaarput. Ukrainemi sorsunneq neriuutigaarput qanittukkut unitsinneqassasoq. Taamaattumik maannakkut pissutsit ataavartumik isertitanik tunngavissatut isumalluarnartumik tunngavissaqartitsinngillat. Nunani tamalaani pissutsit allat sulii aarlerinartuupput. Tamanna puigornaveersaartariaqarparput, naak maanna aningaasaqarnerput ingerlalluaraluartoq.

Aningaasaqarneq oqimaaqatigiissillugu sulii sukannersumik aqunneqartariaqarpoq

2027-mit 2030-mut piffissami Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut katillugit 80 mio. kr.-it missaannik sinneqartooruteqarnissamik takutitsivoq. Tamanna IST-mut sinneqartooruteqarneq, tassanilu ingerlatsineq, sanaartorneq taarsigassarsitsitsinerlu ilaapput. Ingerlatsineq sanaartornerlu kisiisa naatsorsuutigigaanni, sinneqartoorut 40 mio. kr.-it missaanniippoq.

Taamaalilluni siunnersuutip ukiut sisamat ingerlaneranni minnerpaamik oqimaaqatigiittoqarnissaanut piumasaqaat naammassivaa. Kisianni ukiut marluk siulliit amigartoorfiupput, ukiullu marluk kingullit sinneqartoorfiullutik. Taamaattumik aningaasartuutit sulii sukannersumik aqunneqartariaqarput, aamma Nunatta Karsiata akiligassaminik akiliisinnaanissaa qulakkeertariaqarlugu.

Ingerlatsinermut tapiissutinullu aningaasaliissutinut nalinginnaasumik akit aningaasarsiallu naleqqussarneqarnissaat siunnersuummi ilanngunneqanngillat, Inatsisartulli namminneq aningaasaliissutaat kisimik ilanngunneqarlutik. Tamanna Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu tulleriiaarinissamut piumasaqaatitaqarpoq. Naalakkersuisut akueraat tamanna ajornakusoortoq. Taamaattumik tulleriiaarinerni nutaani siunertaq ersarissuusariaqarpoq, aamma aningaasalersorneqarnissat aalajangersimasumik aalajangerneqarsimassallutik.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut malugineqarsinnaasussaq

Ilinniartitaaneq inuusuttut inersimasullu qaninnerulertariaqarpoq. Ilulissani inuussutissarsiutinut ilinniartissap nutaap pilersinneqarnissaanut ukiumut 20,5 mio. kr.-it imikkoortippagut. Tasiilami 2027-mi ilinniartitaanermut illumut 10,8 mio. kr.-it immikkoortinneqarput. Majoriami siunnersuineq aamma Pilersitsiviit suliniutaat peqatigalugit tamanna amerlanerusut ilinniarnissamut sulilernissamullu aqutissaqalernissaannut iluaqutaassaaq.

Innuttaasoq sanngiitsumik inissisimappat, ikiorserneqarnissaa isumannaannerusariaqarpoq. Inunnut innarluutilinnut suliaasaqarfik, Tusaannga aamma isumaginninnermut nakkutilliineq patajaallisarpagut. Meeqqat inuusuttullu atugarliortut pillugit suliniarnerit pitsaannerusut pingaarnersiorpagut. Tamanna piffissaq eqqorlugu ikiuinissamik, naligiinnerusumik tapersersuineramik aamma inatsisitigut illersugaanerup annertunerunissaanut tunngassuteqarpoq.

Nuttarsinnaanerup nunarput ataatsimoortippaa. Siunnersuummi Qaqortup mittarfiata naammassineqarnissaanut aamma Kujataani Tunumilu qulimiguulimmik angallassinissamut aningaasat immikkoortinneqarput. Angallanneq angallannermut taamaallaat tunnganngilaq. Tassaavoq katsorsarneqarnissamut, ilinniarnissamut, sulinissamut ilaqtutanullu attaveqarnissamut periarfissaq.

Aamma aaqqissuussinerit takussaangitsut ingerlalluartaqarput. Taamaattumik IT-mik akileraartarnermut aaqqissuussamut nutaamut aallartisaanermut 2027-mi 25 mio. Kr.-it illuartippagut kiisalu digitalikkut sullissinerup nukittunerulernissaa pingaarnersiorlugu. Innuttaasut pillugit pineqarpoq, akileraarutit eqqortumik naatsorsorneqarlutillu katersorneqarnissaat, kiisalu paasissutissat isumannaatsumik suliarineqarnissaat. Aningaasaliinerup ingerlatsinerimi unittoornissamut aarlerinaat annikillisassavaa kiisalu sullissinerimik aamma innuttaasut inatsisitigut illersugaanerannik aalaakkaasumik tapersersuissalluni. Peqatigitillugu aaqqissuussaanerup ingerlalluartaq isertitat, atuarfinnut, peqqinnissaqarfinnut aamma innuttaasunut eqqugaaratarsinnaasunut ikiuutitut akiliutaasartut qulakkeerneqassapput. Taamaattumik aningaasaliineq innuttaasunik sullissinerimut pitsaannerusumut aamma tamat atugarissaanerannut aningaasaliineruvoq.

Nunarsuarmi eqqissiviillioortumi Kalaallit Nunaat iliuuseqarsinnaasariaqarpoq

Nunani allani pissutsinut tunngasunut suliaqarneq nukittorsarparput, kiisalu Washingtonimi Bruxellesimilu sinniisoqarfiit aamma Issittumi Siunnersuisoqatigiinni sulineq nukittorsarlugit. Kalaallit Nunaata soqutigisai aalajangiiffiusuni, aalajangiinerit ilusilersorneqarfiiniittariaqarput.

Kiffaanngissuseqarluni iliuuseqarsinnaaneq nukittuunik suleqatigisanik pisariaqartitsivoq. Danmarkimik EU-millu suleqateqarneq nunami tamarmi innuttaasunut iluaqutaasumik atugarissaanerup, ilinniartitaanerup attaveqaasersuutillu iluani pitsanngorsaanerup aalajangersimasunut piviusunngortitsinerimut iluaqutigineqassaaq. Tamanna Kalaallit Nunaanni pingaarnersiorneqartut aallaavigalugit pissaaq. Siunertaavoq inuiaqatigiinnik nukittorsaanissaq aamma aningaasaqarneqarup imminut napatinnerulernissaa.

Kalaallit Nunaat imminut napatissinnaasoq pillugu naalagaaffimmut sinaakkutissatut isumaqatigiissut tigussaasumik suliniutigineqalerpoq. Isumaqatigiissutit ilaanik 2-mik nutaamik ilaatigut 2027-mit Danmarkimi kalaallit napparsimasut katsorsarneqartarnissaannut, nukimmik aamma imermik pilersuineq qajannaannerusumut aamma mittarfinnut aningaasanik illuatitsisoqarpoq. Tamatuma innuttaasut katsorsarneqarnissamut pisariaqartumut, pilersorneqarnikkut isumannaannerunissamut aamma nunarsuup sinneranut attaveqarnermi sinaakkutitut pitsaannerusunut atuisinnaalersissavai.

EU peqatigalugu ataatsimut nalunaarut nutaaq aamma aningaasaliinerit ataatsimoortut 200 mio. Euro-t, 1,5 mia. Kr.-it missaannittut, ilaatigut internettikkut attaveqaatinik pitsaannerusunut, nukimik pilersuinerimik qajannaannerusumut aamma inissianik pitsaannerusunut atorneqassapput. Peqatigitillugu EU-p piffissap missingersuusiorfiata tulliani, 2028-2034 nukittunerusumik suleqatigiinnissaq sulissutigaaqarput, tassani Kommissionip siunnersuutigai aningaasaqarnikkut sinaakkutit annerunerungaatsiartut.

Pissutsit pitsaasut nukittunerulernissamut atorluarneqassapput

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut aalisakkanik akigititat pitsaasuujumaarnissaat pillugu naatsorsuutiginninneq aallaavigalugu suliarineqarpoq. Taamaattumik isertitat naatsorsuutigisamit amerlanerulissappata, taakku naatsorsuutigisamut ilanngunneqarsimasunut sanilliullugit nalilersorneqartariaqarput. Isertitat immikkut ittut piffissami killilimmi atuuttut, aningaasartuutiniq ataavartussanik qulakkeerneqanngitsumik aningaasalersuinnermut atorneqassanngillat.

Pissutsit pitsaasut nalaanni aningaasaqarnerup pisortat aningaasaqarnerannik nukittorsaanermut atorneqarnissaat isumatusaarnervuq. Tamanna aamma Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinnit inassutigineqarpoq. Taamaattumik isertitat amerlanerusut Nunatta Karsiata akiuussinnaassusaanik nukittorsaanermut atorneqartariaqarput. Tamatuma isertitat appariaateqarpata imaluunniit aningaasartuutit naatsorsuutigineqarsimanngitsut takkukkaangata iliuuseqarnissamut periarfississavaatigut.

Peqatigisaanik aningaasaliissutit tunngavilersorluakkat, maanna ajornartorsiutiniq aaqqiisussat aamma siunissami unammilligassanik annikillisitsisussat pingartinneqassapput. Tamanna illuutit pilersuinnermullu atortut pisariaqartinneqartumik aserfallatsaaliinnerneqarnissaannut aningaasaliinnerusinnaavoq. Aamma piginnaanngorsaqqiinnerusinnaavq siunnerfilik amerlanerusunik sulilersitsisinnaasoq. Iluaqutissaq, aningaasartuutit tamarmiusut aamma kingusinnerusukkuq ingerlatsinnermut aningaasartuutit ilisimassavagut. Aamma sulisinnaasut maanna pigineqartut isiginiarneqassapput, amerlanerusunillu sulisinnaasoqarnissaq siunnerfilimmik sulissutigineqassalluni.

Utoqqartagut amerlaneruleriartorput, sulisinnaasutullu ukiullit ikinneruleriartorlutik. Politikki allanngortinneqanngippat Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit naliliippat 2030-kkut naalernerannut pisortat aningaasaqarneranni ukiumut 400-500 mio. kr.-inik amigartooruteqartoqartassasoq. Tamanna isumaqarpoq, Nunatta Karsia aningaasaqarnikkut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu attassisinnaanermut ajornartorsiuteqartoq. Oqaatigissalluguli pingaaruteqarpoq, Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit naatsorsuutaani ersersinneqarmat, attassisinnaanermut ajornartorsiut annikillisimasoq. 2025-p aallartinnerani siunnersuisoqatigiit naatsorsuutigisimavaat 2030-kkut naaneranni ukiumut 650 mio. Kr.-inik amigartooruteqartarnissaq. Naalakkersuisut tamanna isigaat, aningaasaqarnermut politikki ingerlanneqartoq sammivimmut eqqortumut ingerlatitsisoq.

Tamannali isumaqanngilaq, ullumikkut aalisakkanik akigititat pitsaagaluartut aqutsineq taamaatiinnassagippat.

Taamaattumik aningaasanut inatsisip suliarineqarnera iluarsaaqqinnernullu suliaq ataatsikkoorlutik ingerlasariaqarput. Aningaasanut inatsisip maanna pitsaanerulersitsinerit aalajangersimasut pilersissavai. Iluarsaaqqinnermut Ataatsimiititaliaq aamma Soraarnerussutisiat pillugit immikkut ilisimasallit isumalluutunik pitsaanerusumik atuinissamut aamma atugarissaarnerup ataavartumik qulakkeerneqarnissaanut piviusorsiortunik innersuussissapput. Amerlanerusut ilinniagaqassapput sulillutillu, inuussutissarsiutillu amerlanerit aningaasaqarnerup kivinneqarneranut peqataassallutik. Iluarsaaqqinnerit sunniuteqalernissaannut piffissaq pisariaqartarpoq. Taamaattumik aallaaviup pitsaasup nalaani iliuuseqarnissarput pisariaqarpoq.

Innuttaasut malugissavaat ineriartornissamut periarfissaqartoq, aamma namminersorlutik inuussutissarsiortut akornanni ineriartornermik pilersitsinissamut atugassarititaasut pitsanngorsarnissaannut pisariaqartitsisoqarpoq kiisalu innuttaasunut pisariaqartitsisunut piffissaq eqqorlugu siunnerfilimmik ikiuussinnaaneq pisariaqartinneqarluni. Nunarput ataqatigiittariaqarpoq, aaqqissuussallu ingerlalluartariaqarlutik. Aningaasaqarnermik akisussaassuseqartumik aqutsineq tassaavoq pitsanngorsaanernut taakkuninnga tunngavissaq, aamma nunarsuarmi pissutsit eqqissiviinnerulersimatillugit.

Naalakkersuisut Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliap suliarinninnissaanut aamma partiit tamarmik isumaqatiginninniarnissaannut qilanaarput. Isumaqatiginninniarnerni pingaaruteqartorujussuussaaq aningaasartuutunik nutaanik siunnersuutit aningaasalersorneqarnissaannut aalajangersimasumik siunnersuuteqartoqartarnissaa. Taama oqaaseqarlunga Naalakkersuisut sinnerlugit siunnersuut Inatsisartunut kajumittumik suliarineqartussanngortippara.